

EWALUACJA I INNOWACJE W EDUKACJI

EWALUACJA POPRAWY JAKOŚCI KSZTAŁCENIA

pod redakcją

Jana Grzesiaka

UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu



PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA
W KONINIE



Kalisz – Konin 2014

Tytuł: *Ewaluacja poprawy jakości kształcenia*

Tytuł serii: *Ewaluacja i innowacje w edukacji*

Recenzja: prof. dr hab. Włodzimierz Prokopiuk

Redakcja techniczna i korekta: Ewa Kapyszewska, Kazimierz Orzechowski,
Maria Sierakowska

Skład i łamanie: Piotr Bajak

Projekt okładki: Krzysztof Kraszkiewicz

© Copyright by Jan Grzesiak & WPA UAM w Kaliszu & PWSZ w Koninie
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISBN: 978-83-88335-95-2

Wydawcy:

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu
62-800 Kalisz, ul. Nowy Świat 28-30
tel. 62 767 07 30, e-mail: wpa@amu.edu.pl

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie
62-510 Konin, ul. kard. S. Wyszyńskiego 3C,
tel. 63 249 72 09, e-mail: wydawnictwo@konin.edu.pl

Druk i oprawa:

Mazowieckie Centrum Poligrafii, ul. Duża 1, 05-270 Marki
Tel. +48 22 845 66 55, www.drukksiazek.pl

SPIS TREŚCI

Jan Grzesiak <i>Ewaluacja poprawy jakości kształcenia wymaga poprawy ewaluacji</i>	11
Część 1. POPRAWA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA WOBEC NIEPOKOJU O DYDAKTYKĘ. W 80. ROCZNICĘ URODZIN PROFESORA JÓZEFA PÓŁTURZYCKIEGO	
Józef Półturzycki <i>Kierunki mojej pracy naukowej i dydaktycznej</i>	21
Renata Góralska <i>Publikacje Profesora Józefa Półturzyckiego</i>	27
Kazimierz Denek <i>Ku poprawie jakości dydaktyki uniwersyteckiej – refleksja dedykowana Panu Profesorowi Józefowi Półturzyckiemu z okazji Jego Jubileuszu</i>	35
Jan Grzesiak <i>Niepokój o dydaktykę w procedurze ewaluacji edukacji i nauk o niej</i>	59
Leszek Pawelski <i>Dydaktyczny niepokój może być motorem przemian</i>	73
Beata Przyborowska <i>Kompetencje innowacyjne w życiu osobistym i zawodowym</i>	83
Hanna Solarczyk-Szwec <i>Uczenie się przez całe życie jako metakompetencja</i>	93
Maria Januszewska-Warych <i>„Tygodnika Powszechnego” wizje reformy oświaty w Polsce powojennej (1945-1946)</i>	103
Małgorzata Kabat <i>Meandry dydaktyki. Komunikat z dyskusji z cyklu „Niepokój o dydaktykę – i co dalej?”</i>	123
Część 2. METODOLOGICZNE DETERMINANTY BADAŃ NAD POPRAWĄ JAKOŚCI EDUKACJI	
Mirostaw Kowalski, Daniel Falcman <i>Współmierność paradygmatów? Zarys sprzeczności i wyłaniających się zbieżności – perspektywa badań nad jakością edukacji</i>	131
Danuta Waloszek <i>Nowe zadania pedagogiki (i dla pedagogiki) przedszkolnej jako warunek jej naukowego trwania</i>	145
Anna Karpińska <i>Obszary trudności w kształceniu gimnazjalnym - refleksja ontodydaktyczna</i>	159

Ryszard Parzęcki <i>Badania jakościowe nad poradnictwem zawodowym</i>	169
Jolanta Szempruch, Renata Zaborek, Joanna Smyła <i>Ewaluacja jako podstawowa strategia rozwoju edukacji – modernizowanie nadzoru pedagogicznego</i>	179
Część 3. EWALUACJA POPRAWY JAKOŚCI PRACY NAUCZYCIELA	
Kazimierz Wenta <i>E-nauczyciel akademicki w e-learning</i>	193
Elżbieta Gawęł- Luty <i>Nauczyciel- wychowawca jako element integrujący rzeczywistość rodzinną i szkolną. Ujęcie systemowe</i>	203
Marzenna Magda-Adamowicz <i>Twórczy styl pracy nauczyciela w perspektywie ewaluacji jakości edukacji</i>	213
Małgorzata Kabat <i>Zawód nauczyciela i jego jakość. Kilka refleksji z teorii i badań</i>	223
Ewa Kochanowska <i>Kompetencje diagnostyczne z perspektywy nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej (komunikat z badań)</i>	237
Bogdan Urbanek <i>Kompetencje nauczyciela w zakresie nauczania, wychowania i profilaktyki</i>	247
Dominika Machnio <i>Model nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej (w opinii rodziców i uczniów)</i>	263
Rafał Majzner <i>Wybrane problemy ewaluacji kompetencji nauczycieli edukacji elementarnej w zakresie diagnozowania umiejętności i zdolności muzycznych dzieci</i>	273
Tatiana Grabowska <i>Podmiotowość w edukacji – rzeczywistość czy wyzwanie w pracy współczesnego nauczyciela</i>	283
Ewa Zimny <i>Nauczyciele przedszkola w dobie przemian cywilizacyjnych</i>	295
Izabela Plieth-Kalinowska <i>Empatia a wypalenie zawodowe nauczycieli</i>	305
Elżbieta Piątek <i>Znaczenie kształcenia humanistycznego w kształtowaniu kompetencji przyszłości</i>	317
Część 4. EWALUACJA POPRAWY JAKOŚCI PRACY PRZEDSZKOLI, SZKÓŁ I UCZELNI	
Artur Zimny <i>Prawne, organizacyjne i finansowe aspekty prowadzenia studiów o profilu praktycznym</i>	331

Walentyna Wróblewska <i>W poszukiwaniu uwarunkowań podwyższania jakości kształcenia w szkole wyższej</i>	345
Włodzimierz Gogołek <i>Dylematy cyfrowej szkoły</i>	355
Anna Krajewska <i>Przedmiot i treści współdziałania dydaktycznego nauczycieli i studentów w fazach procesu kształcenia w ocenie jego uczestników</i>	363
Agnieszka Włoch, Stanisława Włoch <i>Diagnozowanie uczniów – program – realizacja a jakość kształcenia</i>	375
Maria Sobieszczyk <i>Jakość praktyk pedagogicznych – diagnoza, modele i strategie rozwoju</i>	385
Sabina Wieruszewska-Duraj <i>W stronę ewaluacji – przedszkole w obliczu zmiany strategii edukacji dziecka</i>	393
Karolina Kwak <i>Zanurzeni w roztworze podstawy programowej i programów - edukacyjne prawdy i mity</i>	407
Kazimierz Żegnałek <i>Realizacja nowej podstawy programowej w zakresie edukacji wczesnoszkolnej w szkołach wiejskich</i>	419
Część 5. EWALUACJA POPRAWY JAKOŚCI DYDAKTYKI SZCZEGÓŁOWEJ	
Marian Lelonek <i>Edukacja wczesnoszkolna bez podręczników !</i>	433
Ewa Smak <i>Gry problemowe inspiracją w podnoszeniu jakości kształcenia uczniów w młodszy wieku szkolnym</i>	441
Krystyna Żuchelkowska <i>Rodzice w przedszkolu</i>	453
Justyna Wojciechowska <i>Znaczenia zakotwiczone w umyśle dziecka jako wyzwanie dla współczesnej dydaktyki</i>	465
Anna Dziemianko <i>„Zabawa literami” na drodze do poprawy nauki czytania w przedszkolu</i>	473
Joanna Skibska <i>Gotowość dziecka 6-letniego do uczenia się matematyki-komunikat z badań</i>	485
Jadwiga Knotowicz, Stefan Szary <i>Efekty kształcenia w pracy terapeutycznej studentów z dziećmi nadpobudliwymi psychoruchowo</i>	497
Agnieszka Kania <i>Wycieczka tematyczna w edukacji humanistycznej w liceum w kontekście nowej podstawy programowej</i>	505

Ewelina Strawa <i>Skuteczność wdrażania nowych technologii w szkole. W stronę edukacji medialno-informacyjnej</i>	517
Hanna Dworzyńska <i>Chcemy być aktywni – czy współczesne podręczniki nam w tym pomagają?</i>	527
Katarzyna Wojciechowska <i>Środowisko szkolne wyznacznikiem jakości przebiegu edukacji zdrowotnej</i>	535
Gracjana Herman, Honorata Jakubasz <i>Uczeń zdolny - problem czy nadzieja współczesnej szkoły?</i>	547
Część 6. PEDAGOGIKA CZASU WOLNEGO. KRAJOZNAWSTWO I TURYSTYKA	
Poła Kuleczka <i>Wybrane aspekty poprawy jakości edukacji krajoznawczej</i>	555
Paweł Prusak, Jadwiga Sala <i>Krajoznawstwo i turystyka determinantą jakości pracy nauczyciela</i>	563
Ewelina Poniedziałek, Marian Walczak <i>Kształtowanie narodowej, regionalnej i lokalnej tożsamości kolejnych pokoleń Polaków poprzez jakość kształcenia i wychowania szkolnego i pozaszkolnego</i>	571
Kordowski Mirosław <i>Efektywność kształcenia w kontekście potrzeby kształtowania kultury estetycznej w zajęciach pozalekcyjnych</i>	587
Raisa Lewina <i>Реализация программы «Образовательные инновации» на кафедре дирижирования и вокала Гродненского Государственного Университета имени Янки Купалы</i>	601
Magdalena Cieślar <i>Pedagogika muzyki - konieczność intensyfikacji interdyscyplinarnego procesu badawczego</i>	607
Małgorzata Gałczyńska, Marianna Styczyńska <i>Ewaluacja czasu wolnego dziecka w edukacji wczesnoszkolnej na przykładzie wybranych szkół podstawowych miasta Kalisza</i>	615

Artur Zimny

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie

PRAWNE, ORGANIZACYJNE I FINANSOWE ASPEKTY PROWADZENIA STUDIÓW O PROFILU PRAKTYCZNYM

LEGAL, ORGANIZATIONAL AND FINANCIAL ASPECTS OF RUNNING STUDIES WITH A PRACTICAL PROFILE

Wstęp

Realizowana w ostatnich latach polityka systemu szkolnictwa wyższego zmierza do wyraźnego odróżnienia uczelni akademickich od uczelni zawodowych. Zdaniem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego zostanie to osiągnięte przez wyspecjalizowanie się uczelni zawodowych w kształceniu na kierunkach rozwijających praktyczne umiejętności studentów, a także przez przeprofilowanie uczelni akademickich w uczelnie badawcze, w których kształcenie powiązane będzie z realizowanymi w uczelniach badaniami naukowymi oraz włączeniem w nie studentów. W rezultacie polski system szkolnictwa wyższego będzie w przyszłości składał się z dwóch podstawowych typów uczelni: z jednej strony uczelni kształcących przede wszystkim na profilu praktycznym, przygotowujących absolwentów do potrzeb rynku pracy, z drugiej natomiast uczelni koncentrujących się na ogólnoakademickich programach kształcenia¹. Zważywszy na aktualny stan szkolnictwa wyższego w Polsce i zachodzące procesy demograficzne, filozofia ta w opinii autora niniejszego opracowania wydaje się być słuszna i uzasadniona². Jej wdrożenie powoduje jednak konieczność wprowadzenia wielu zmian w organizacji kształcenia w uczelniach zawodowych prowadzących studia o profilu praktycznym, a jednocześnie w znacznym stopniu rzutuje na kwestie finansowe związane z realizacją procesu dydaktycznego na tego typu studiach.

¹ http://www.bip.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_12/cce8de6226c51b8c843424bcd6773e25.pdf [dostęp: 20 lutego 2014 r.].

² A. Zimny, J. Jasiński, *Jakość czy jakoś? Dylematy wokół zarządzania jakością kształcenia w uczelni zawodowej*, w: *Ewaluacja i innowacje w edukacji. Projektowanie poprawy jakości kształcenia*, J. Grzesiak (red.), Wydawnictwo UAM w Poznaniu i PWSZ w Koninie, Kalisz – Konin 2013, s. 386.

Celem niniejszego opracowania jest, zgodnie z jego tytułem, zaprezentowanie i przeanalizowanie trzech aspektów realizowania przez uczelnie zawodowe studiów o profilu praktycznym, tj. aspektów prawnych, organizacyjnych i finansowych. Wyraźne wyodrębnienie wymienionych aspektów zaowocowało podzieleniem artykułu na trzy części. W pierwszej omówiono kwestie prawne, dokonując przy tym krytycznej analizy przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym w aktualnie obowiązującym brzmieniu³, jak i przepisów zawartych w projekcie nowelizacji ustawy⁴. Druga część opracowania zaprezentuje kwestie organizacyjne związane z prowadzeniem studiów o profilu praktycznym. W tej części artykułu autor przedstawił rozwiązania, które zostały wykorzystane na Wydziale Społeczno-Humanistycznym PWSZ w Koninie. Z kolei w trzeciej części opracowania zasygnalizowane zostały finansowe szanse i zagrożenia związane z prowadzeniem studiów o profilu praktycznym, a w szczególności zaproponowany został model minimum kadrowego w odniesieniu do tego typu studiów. Omówione aspekty skłoniły autora do stwierdzenia, że nadrzędną korzyścią prowadzenia studiów o profilu praktycznym, pomimo wielu problemów i kosztów, powinna być zdecydowana poprawa jakości kształcenia, a w konsekwencji lepsze przygotowanie absolwentów do zaistnienia na rynku pracy.

Studia o profilu praktycznym w świetle uregulowań prawnych

Studia o profilu praktycznym to pojęcie, które w polskim szkolnictwie wyższym pojawiło się oficjalnie wraz z wejściem w życie ustawy z 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw⁵. W art. 2 ust. 1 pkt 18e ustawy jest mowa o tym, że praktyczny profil kształcenia obejmuje „moduł zajęć służących zdobywaniu przez studenta umiejętności praktycznych”. Sformułowanie to jest bardzo lakoniczne. Niestety, w dalszej części omawianego aktu prawnego ustawodawca nie podjął próby jego doprecyzowania, koncentrując uwagę wyłącznie na kwestii minimum kadrowego na studiach o profilu praktycznym oraz możliwości zawierania umów z podmiotami gospodarczymi w przypadku prowadzenia studiów o tym profilu⁶.

³ Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.

⁴ http://www.bjp.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_12/5e9a877d2a7fa7240c7d6a52ad320473.pdf [dostęp: 20 lutego 2014 r.].

⁵ Dz.U. z 2011 r. Nr 84, poz. 455.

⁶ Zgodnie z art. 9 ustawy podstawowa jednostka organizacyjna uczelni prowadząca studia pierwszego stopnia o profilu praktycznym może zaliczyć do minimum kadrowego, w miejsce nauczyciela akademickiego posiadającego tytuł naukowy lub stopień naukowy doktora habilitowanego, dwie osoby posiadające stopień naukowy doktora, natomiast w miejsce nauczyciela akademickiego posiadającego stopień naukowy doktora, dwie osoby posiadające tytuł zawodowy magistra i znaczne doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią w dziedzinie związanej z kierunkiem studiów. Zastrzeżono jednak, że ta swego rodzaju „zastępowalność” nie może przekroczyć 50% liczby osób zaliczanych do minimum kadrowego w grupie nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego, a także 50% liczby osób zaliczanych do

Bardzo zwięzły i zarazem mało przejrzysty, w opinii autora, zapis ustawowy, jaki został użyty w celu określenia studiów o profilu praktycznym, implikuje szereg pytań i wątpliwości, a nawet może przyczynić się do „dowolności interpretacyjnej”. Otóż, mając na uwadze, że moduł to „zajęcia lub grupa zajęć wraz z przypisanymi do nich zakładanymi efektami kształcenia i liczbą punktów ECTS⁷”, można wysunąć wniosek, że wystarczającym zabiegiem byłoby wprowadzenie do programu studiów tylko jednego przedmiotu o charakterze praktycznym, aby uznać, że są to studia o profilu praktycznym. Przedstawiony tok rozumowania na pierwszy rzut oka wydaje się pewnym nadużyciem, niemniej jednak literalne podejście do aktualnych przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z pewnością uprawnia do sformułowania takiego, dość daleko idącego, poglądu. W obecnym kształcie ustawa nie wskazuje bowiem, na ile praktyczne powinny być studia o profilu praktycznym. Próba doprecyzowania tego stanu rzeczy została podjęta w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia⁸. W § 6 ust. 1 rozporządzenia stwierdza się, że *zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym, przewidziane w programie studiów dla profilu praktycznego, odbywają się w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej i umożliwiają bezpośrednie wykonywanie odpowiednich czynności praktycznych przez studentów*, natomiast w § 6 ust. 3 podkreśla się, że *zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym na kierunku o profilu praktycznym są prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, adekwatne do prowadzonych zajęć*. Trudno jednak znaleźć w którymkolwiek z przepisów wyraźne wskazanie, jaki udział w programie studiów o profilu praktycznym powinny stanowić owe zajęcia związane z praktycznym przygotowaniem zawodowym. Jednocześnie nie można stanowczo stwierdzić, że studiami o profilu praktycznym są tylko te prowadzone z udziałem podmiotów gospodarczych. W art. 168a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym stwierdza się bowiem, że „uczelnia może prowadzić studia o profilu praktycznym z udziałem podmiotów gospodarczych”. Użyte w tym miejscu słowo „może” nie oznacza zatem, że studia te muszą lub powinny być prowadzone z udziałem wspomnianych podmiotów. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na jeszcze jeden problem. Otóż w przywołanym artykule ustawodawca odnosi się wyłącznie do współpracy z podmiotami gospodarczymi. Specyfika wielu kierunków studiów, szcze-

grupy nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora. Z kolei w art. 168a ustawodawca stwierdza, że „uczelnia może prowadzić studia o profilu praktycznym z udziałem podmiotów gospodarczych”, przy czym „sposób prowadzenia i organizację studiów określa umowa zawarta w formie pisemnej między uczelnią a podmiotem gospodarczym”. Ponadto w przywołanym artykule zapisano, że umowa może określać „możliwość prowadzenia zajęć ze studentami, w szczególności praktycznych, przez pracowników podmiotów gospodarczych, udziału podmiotu gospodarczego w opracowaniu programu nauczania, sposób dofinansowania studiów przez podmiot gospodarczy, efekty kształcenia, sposób realizacji praktyk i staży”.

⁷ Rozporządzenie ministra nauki i szkolnictwa wyższego z 5 października 2011 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, Dz.U. z 2011 r. Nr 243, poz. 1445 z późn. zm.

⁸ Dz.U. z 2011 r. Nr 243, poz. 1445 z późn. zm.

gólnie z obszaru nauk humanistycznych i społecznych, sprawia natomiast, że mogą być one prowadzone nie we współpracy z podmiotami gospodarczymi, lecz podmiotami działającymi w sferze kulturalnej, oświatowej, pomocy społecznej itp., w tym podmiotami samorządowymi i organizacjami pozarządowymi. Można więc przypuszczać, że odniesienie się wyłącznie do podmiotów gospodarczych jest albo niedopatrzaniem ze strony ustawodawcy, albo celowym zabiegiem, w myśl którego za podmioty gospodarcze potraktowano wszystkie jednostki wpisane do rejestru REGON, czyli krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej. W kontekście powyższych rozważań natury prawnej należy zasygnalizować, że jedyna w miarę przejrzysta, a tym samym dość udana, zdaniem autora, próba zdefiniowania studiów o profilu praktycznym została przedstawiona w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji, w tym opisów efektów kształcenia dla obszarów kształcenia (wersja projektu z 6 czerwca 2011 r.)⁹. Należy jednak z całą mocą podkreślić, że uzasadnienie do projektu rozporządzenia, jakkolwiek niezwykle istotne, gdyż pozwala poznać intencje prawodawcy, nie jest prawem powszechnie obowiązującym, a zatem nie może być przedmiotem analizy prawnej.

Zaprezentowane wyżej wątpliwości, co do sposobu rozumienia pojęcia „studia o profilu praktycznym”, a w konsekwencji różne warianty interpretacji zapisu, a być może nawet nadużycia w tej materii spowodowały, że w projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw (wersja projektu z 11 grudnia 2013 r.) zdecydowanie dokładniej scharakteryzowano profil praktyczny. W świetle art. 2 ust. 1 pkt 18ea projektu ustawy jest to *profil programu kształcenia obejmującego moduły zajęć służące zdobywaniu przez studenta umiejętności praktycznych i kompetencji społecznych, realizowany przy założeniu, że ponad połowa programu studiów określonego w punktach ECTS obejmuje zajęcia praktyczne kształtujące te umiejętności i kompetencje, w tym*

⁹ Definicja ta brzmi następująco: *Studia o profilu praktycznym mają na celu dostarczenie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych niezbędnych do wykonywania pracy zawodowej. W przypadku studiów pierwszego stopnia kształcenie o profilu praktycznym przeznaczone jest przede wszystkim dla osób, które zamierzają podjąć pracę bezpośrednio po ukończeniu tych studiów, co jednak nie wyklucza możliwości dalszego kształcenia w przyszłości, także na studiach ogólnoakademickim. Obejmują one znaczny komponent zajęć służących zdobywaniu przez studenta umiejętności praktycznych, co może, lecz nie musi, wiązać się z pewnym ograniczeniem nabywanej wiedzy teoretycznej, zwłaszcza o charakterze abstrakcyjnym. Studia o profilu praktycznym charakteryzują się w szczególności przewagą efektów kształcenia odnoszących się do wiedzy i umiejętności wspomagających działalność praktyczną, większą, w porównaniu z profilem ogólnoakademickim, liczbą punktów ECTS przypisywanym umiejętnościom o charakterze praktycznym oraz przewagą aktywizujących metod kształcenia, metod programowanych oraz metod praktycznych nad metodami podającymi czy eksponującymi. Profil praktyczny charakteryzuje się także częściowym nabywaniem wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych oraz częściową walidacją efektów kształcenia w środowisku pracy typowym dla absolwenta danego kierunku studiów oraz ścisłymi więziami ze środowiskiem pracy typowym dla absolwenta danego kierunku studiów (praktyki, staże, wolontariat). Prace dyplomowe powinny stanowić projekty, których tematyka związana jest z problemami występującymi w środowisku pracy typowym dla absolwenta danego kierunku studiów, realizowane zwykle – przynajmniej częściowo – w tym środowisku. Projekt rozporządzenia był dostępny w internecie do momentu wydania rozporządzenia w ostatecznej wersji.*

umiejętności uzyskiwane na zajęciach warsztatowych, które są prowadzone przez osoby posiadające doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią. W projekcie ustawy zaproponowano również pewne zmiany związane z minimum kadrowym na studiach o profilu praktycznym. Po pierwsze, „zastępowalność” profesorów i doktorów habilitowanych przez doktorów, natomiast doktorów przez magistrów posiadających znaczne doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią w dziedzinie związanej z kierunkiem studiów, która obecnie jest możliwa do zastosowania na studiach pierwszego stopnia o profilu praktycznym, w projekcie ustawy została rozszerzona również na studia drugiego stopnia o profilu praktycznym (art. 9a ust. 2 projektu ustawy). Po drugie, zdecydowanie złagodzone zapisy dotyczące możliwości zaliczania nauczycieli akademickich do minimum kadrowego ze względu na wymiar ich zatrudnienia. Obecnie bowiem zaliczenie do minimum kadrowego danego kierunku studiów wiąże się z koniecznością zatrudnienia nauczyciela w pełnym wymiarze czasu pracy. W świetle zapisów proponowanych w projekcie ustawy, zaliczenie do minimum kadrowego kierunku studiów o profilu praktycznym nauczycieli posiadających doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią będzie możliwe już w przypadku ich zatrudnienia w wymiarze co najmniej $\frac{1}{4}$ etatu (art. 9a. ust. 1 projektu ustawy). Ostatnią istotną zmianą w odniesieniu do studiów o profilu praktycznym, która została ujęta w omawianym projekcie ustawy o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw, jest konieczność uwzględnienia w programie kształcenia co najmniej trzymiesięcznych praktyk zawodowych (art. 11 ust. 6 projektu ustawy). Ponadto zasygnalizowana została możliwość organizowania kształcenia przemiennie w formie zajęć dydaktycznych realizowanych w uczelni i w formie praktyk odbywanych u pracodawcy, uwzględniając realizację wszystkich efektów kształcenia przewidzianych w programie kształcenia dla tego kierunku, poziomu i profilu kształcenia.

Uzupełnienia, modyfikacje i nowe propozycje dotyczące studiów o profilu praktycznym, które zostały przedstawione w projekcie nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, zdaniem autora, należy ocenić pozytywnie. Wdrożenie niektórych z nich, chociażby trzymiesięcznych praktyk zawodowych, niewątpliwie będzie bardzo trudne z organizacyjnego punktu widzenia (przy chęci utrzymania sześciosemestralnych studiów pierwszego stopnia), niemniej jednak zalecenie to jest jak najbardziej uzasadnione. Z kolei skorzystanie z możliwości, które stwarzają inne zapisy ujęte w projekcie ustawy, jak chociażby możliwości zatrudniania w niepełnym wymiarze czasu pracy nauczycieli posiadających znaczne doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią, przy ich jednoczesnym zaliczeniu do minimum kadrowego, może zdecydowanie ułatwić funkcjonowanie uczelni prowadzących studia o profilu praktycznym, a przede wszystkim może przyczynić się do obniżenia kosztów osobowych w tych uczelniach. Niestety dokładna analiza niektórych spośród proponowanych zapisów prawnych rodzi pewną wątpliwość, która może prowadzić do wspomnianej już „dowolności interpretacyjnej”. Otóż powstaje pytanie, co należy rozumieć przez pojęcie „znaczące doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią”. Pytanie to ma poniekąd dwa wymiary – przedmiotowy i czasowy. W wymiarze przedmiotowym chodzi o zakres posiadanego doświadczenia, czyli o to, jakie doświadcze-

nie można uznać za „znaczne”, a jakie za „nieznaczne”. Z kolei w wymiarze czasowym chodzi o aktualność posiadanego doświadczenia, czyli o to, czy „znaczne doświadczenie” ma nauczyciel, który te doświadczenie zdobył kilka lub kilkanaście lat temu, ale od tego czasu nie jest poza uczelnią aktywny zawodowo.

Abstrahując od wyżej zasygnalizowanych, drobnych wątpliwości na etapie interpretacji proponowanych przepisów prawnych należy podkreślić, że w opinii autora nowe zapisy przedstawione w projekcie nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym są krokiem w dobrym kierunku, gdyż doprecyzowują wiele kwestie do tej pory nieprecyzyjnych. Autor stoi bowiem na stanowisku, że lepsze są przepisy prawne trudne do spełnienia, ale mimo to czytelne i przejrzyste, niż przepisy zbyt liberalne, które rodzą niepotrzebne wątpliwości i prowadzą do nadużyć – zarówno ze strony uczelni, jak i podmiotów je nadzorujących i kontrolujących. W demokratycznym państwie to prawo stanowione przez ustawodawcę, a nie wewnętrzne wytyczne jakichkolwiek instytucji kontrolnych, nierzadko zbyt daleko idące w swoich zapisach, powinno być podstawą do oceny funkcjonowania podmiotów. To samo prawo powinno stać na straży obowiązków, ale i uprawnień poszczególnych podmiotów, w tym podmiotów działających w sferze szkolnictwa wyższego.

Organizacja kształcenia na studiach o profilu praktycznym

Jak już wspomniano na początku niniejszego opracowania, prowadzenie studiów o profilu praktycznym oznacza konieczność wprowadzenia wielu zmian w organizacji kształcenia – zarówno w odniesieniu do zakładanych efektów kształcenia, planów studiów, jak i samego procesu kształcenia. W tej części artykułu autor przedstawił rozwiązania, które w ciągu kilkunastu minionych miesięcy zostały wykorzystane na Wydziale Społeczno-Humanistycznym PWSZ w Koninie, w trakcie tworzenia nowych kierunków studiów pierwszego stopnia o profilu praktycznym i ubiegania się o zgodę MNiSW o nadanie uprawnień do prowadzenia oraz wdrożone w odniesieniu do kilku kierunków studiów do tej pory prowadzonych na wydziale, dla których konieczne było określenie ich profilu. Aby w możliwie czytelny i przejrzysty sposób zaprezentować te rozwiązania, w dalszej części niniejszego artykułu zostały one wypunktowane i opatrzone krótkim komentarzem.

1. Konsultowanie z interesariuszami zewnętrznymi programów kształcenia, w tym zakładanych efektów kształcenia i planów studiów. Programy kształcenia nowo tworzonych kierunków studiów są omawiane podczas spotkań z przedstawicielami jednostek otoczenia społeczno-gospodarczego prowadzących działalność w dziedzinie związanej z nowo tworzonymi kierunkami studiów. Spotkania te są organizowane przed złożeniem wniosku w MNiSW o nadanie uprawnień do prowadzenia studiów na nowym kierunku. Z kolei programy kształcenia już funkcjonujących kierunków są omawiane podczas cyklicznych posiedzeń rad programowych poszczególnych kierunków studiów, w skład których wchodzi, obok nauczycieli akademickich, studentów i absol-

wentów, przedstawiciele interesariuszy zewnętrznych¹⁰. Posiedzenia te są organizowane przynajmniej dwa razy w roku akademickim – z reguły w listopadzie i maju. Uwagi i opinie wyrażane przez interesariuszy zewnętrznych są uwzględniane na etapie doskonalenia programów kształcenia, w celu silniejszego powiązania procesu kształcenia z potrzebami rozwojowymi podregionu konińskiego, a w szczególności z potrzebami rynku pracy.

2. Sformalizowanie współpracy z podmiotami społeczno-gospodarczego otoczenia uczelni przez podpisanie stosownych umów. Na podstawie art. 168a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym podpisane zostały umowy z firmami i instytucjami, z którymi do tej pory w znacznym stopniu współpracowano przy realizacji procesu kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów. Zgodnie z treścią umów współpracą objęto w szczególności następujące przedsięwzięcia: doskonalenie programu kształcenia poprzez uwzględnienie opinii zgłoszonych przez interesariuszy, prowadzenie niektórych zajęć dydaktycznych przez przedstawicieli interesariuszy posiadających odpowiednie doświadczenie zawodowe, realizowanie studenckich praktyk zawodowych w siedzibie interesariuszy, organizowanie wspólnych przedsięwzięć dydaktyczno-naukowych, a w szczególności wykładów, seminariów, konferencji, a także studiów podyplomowych, kursów i szkoleń, prowadzenie wspólnych projektów o charakterze naukowo-badawczym, w tym współfinansowanych ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Unii Europejskiej, opracowywanie materiałów do publikacji naukowych. Zważywszy na to, że umowy zostały podpisane z podmiotami, z którymi, jak już wyżej wspomniano, rzeczywiście współpracowano do tej pory, z pewnością ujęte w nich zapisy z pewnością nie pozostaną martwe. Podpisanie umów pozwoliło jedynie na usankcjonowanie stanu faktycznego.
3. Zwiększenie w procesie kształcenia udziału osób posiadających doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią. Pewna część zajęć praktycznych (różna na poszczególnych kierunkach studiów) jest realizowana przez osoby dysponujące bogatym doświadczeniem zawodowym, które są aktualnie zatrudnione w firmach i instytucjach prowadzących działalność w dziedzinach związanych z poszczególnymi kierunkami studiów. Z reguły osoby te współpracują z uczelnią na podstawie umów cywilnoprawnych. Nie brakuje jednak wśród nich również etatowych pracowników PWSZ w Koninie.
4. Zwiększenie w planach studiów wymiaru praktyk zawodowych. W planach studiów poszczególnych kierunków, z wyjątkiem kierunków pedagogicznych realizowanych zgodnie ze standardami kształcenia nauczycieli, przewidziano dwumiesięczne praktyki zawodowe (300 godzin). Praktyki te

¹⁰ Uchwała nr 20/2011 Rady Wydziału Społeczno-Technicznego PWSZ w Koninie z 13 grudnia 2011 r. w sprawie rad programowych dla kierunków studiów prowadzonych na Wydziale Społeczno-Technicznym PWSZ w Koninie; Uchwała nr 17/2013 Rady Wydziału Społeczno-Humanistycznego PWSZ w Koninie z dnia 2 października 2013 r. w sprawie rad programowych dla kierunków studiów prowadzonych na Wydziale Społeczno-Humanistycznym PWSZ w Koninie.

- będą realizowane w okresie wakacji, a w przypadku niektórych kierunków studiów również w semestrach V lub VI.
5. Zwiększenie w planach studiów udziału zajęć praktycznych. Około 65–70% tzw. godzin kontaktowych ujętych w planach studiów poszczególnych kierunków jest realizowanych w formie zajęć praktycznych, tj. ćwiczeń, laboratoriów, warsztatów, projektów oraz zajęć terenowych. Należy w tym miejscu podkreślić, że zabiegowi zwiększenia udziału zajęć praktycznych, a tym samym odwrócenia „relacji godzinowej” między wykładami a zajęciami praktycznymi, towarzyszyło ograniczenie w planach sześciomiesięcznych studiów stacjonarnych tzw. godzin kontaktowych do poziomu około 1800–2000 godzin oraz wprowadzenie konsultacji i e-learningu.
 6. Zmniejszenie liczebności grup studenckich na zajęciach praktycznych. Liczba studentów w grupie ćwiczeniowej została ustalona na poziomie minimum 25 osób, przy czym na etapie dokonywania podziału grupa ta nie może liczyć mniej niż 20 osób. Tym samym w przypadku, gdyby liczba studentów na roku wynosiła 65 osób możliwe byłoby utworzenie trzech grup ćwiczeniowych. W odniesieniu do pozostałych form zajęć praktycznych liczebności grup pozostały na zbliżonym poziomie (grupa laboratoryjna/projektowa – do 20 studentów; grupa językowa – do 25 studentów, ale przy podziale nie mniej niż 20 studentów; grupa seminaryjna – od 12 do 15 studentów).
 7. Zwiększenie roli metod projektowych w trakcie realizowania zajęć praktycznych. Znaczna część zajęć praktycznych na poszczególnych kierunkach studiów jest realizowana z wykorzystaniem metod projektowych, a ponadto kończy się przygotowaniem przez studentów odpowiedniego projektu, którego charakter zależy od tematyki i specyfiki realizowanego przedmiotu.
 8. Realizowanie przedmiotów w języku obcym, przedmiotów w formie laboratoriów komputerowych, przedmiotów w formie kilkudniowych szkoleń oraz przedmiotu „przedsiębiorczość”. W planach studiów poszczególnych kierunków uwzględnione zostały: przynajmniej dwa przedmioty, tj. jeden kierunkowy i jeden specjalnościowy, które będą prowadzone w języku angielskim; przynajmniej jeden przedmiot, oprócz przedmiotu „technologie informacyjne”, który będzie prowadzony w formie laboratoriów komputerowych; przynajmniej jeden przedmiot, który będzie prowadzony w formie kilkudniowych szkoleń przez przedstawicieli odpowiednich firm i instytucji – po zaliczeniu przedmiotu studenci otrzymają stosowny certyfikat lub zaświadczenie; przedmiot „przedsiębiorczość”, który będzie prowadzony przez przedstawicieli największej organizacji zrzeszającej przedsiębiorców w regionie konińskim, tj. Konińskiej Izby Gospodarczej. Wszystkie wyżej wymienione przedmioty będą prowadzone w semestrze V lub VI, w formie warsztatów lub laboratoriów, a zatem w kilkunastoosobowych grupach.
 9. Realizowanie przedmiotów w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej. W planach studiów niektórych kierunków przewidziano przedmioty, które będą realizowane wyłącznie w formie warszta-

- tów i zajęć terenowych przez przedstawicieli odpowiednich firm i instytucji i zarazem w siedzibie tych podmiotów.
10. Wprowadzenie obowiązku przygotowywania prac dyplomowych o charakterze empirycznym. Studenci (i promotorzy) zostali zobligowani do przygotowywania empirycznych prac dyplomowych, które są oparte na odpowiednich badaniach ilościowych lub jakościowych, mają formę projektu, studium przypadku itp.
 11. Organizowanie nieodpłatnych i odpłatnych kursów i szkoleń dla studentów. Studenci mają możliwość uczestniczenia w cyklu bezpłatnych szkoleń w ramach projektu „Akademia Młodej Przedsiębiorczości” realizowanego przez PWSZ w Koninie i Konińską Izbą Gospodarczą we współpracy z lokalnymi firmami i instytucjami. Celem szkoleń jest nabycie przez studentów praktycznych umiejętności zakładania i prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Ponadto studenci mają możliwość uczestniczenia, za niewielką odpłatnością, w dodatkowych kursach i szkoleniach (nieujętych w programach kształcenia), m.in. kursie dla kandydatów na wychowawców wycieczki dzieci i młodzieży szkolnej, kursie samoobrony, kursie pierwszej pomocy przedmedycznej, szkoleniu z zakresu języka migowego itp.
 12. Organizowanie cyklicznych spotkań dla studentów z przedstawicielami firm i instytucji. Studenci mają możliwość uczestniczenia w spotkaniach z przedstawicielami firm i instytucji, których celem jest zapoznanie z możliwościami podjęcia zatrudnienia w poszczególnych branżach, zbieżnych z problematyką kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów. Ponadto studenci mają możliwość uczestniczenia w spotkaniach z osobami posiadającymi wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu działalności gospodarczej oraz zarządzaniu firmami i instytucjami organizowanych w ramach projektu „Akademia Praktyków Biznes” realizowanego przez PWSZ w Koninie i Konińską Izbą Gospodarczą. Celem spotkań jest zapoznanie uczestników z biznesowym i praktycznym spojrzeniem na zagadnienie przedsiębiorczości i zarządzanie zasobami ludzkimi.

Należy podkreślić, że przedstawione wyżej rozwiązania, bardzo zróżnicowane zresztą, nie wyczerpują rozwiązań, które są podejmowane w celu uprządkowania studiów prowadzonych w PWSZ w Koninie. Szereg z nich jest bowiem podejmowanych nie na poziomie poszczególnych wydziałów, lecz na poziomie uczelni¹¹. Należy również zaznaczyć, że nie ma żadnej gwarancji, że zaprezentowane rozwiązania, które wdrożono na Wydziale Społeczno-Humanistycznym PWSZ w Koninie, są w pełni poprawne i właściwe. Wiele czynników wskazuje jednak, że ich wdroże-

¹¹ Dla przykładu, jednym z tego typu działań było powołanie Rady Programowej PWSZ w Koninie, która jest organem opiniodawczym i doradczym rektora PWSZ w Koninie. Zadaniem rady jest, między innymi, proponowanie możliwości dopasowania oferty edukacyjnej uczelni do potrzeb rynku pracy, inicjowanie działań zmierzających do zapewnienia dostępu do praktycznego przygotowania zawodowego studentów oraz inicjowanie działań pro-przedsiębiorczych dla studentów. Zarządzenie nr 9/2013 rektora PWSZ w Koninie z 6 marca 2013 r. w sprawie powołania Rady Programowej PWSZ w Koninie.

nie było uzasadnione. Przede wszystkim stało się to wyrazem ciągłego dążenia do doskonalenia jakości kształcenia w uczelni i na wydziale.

Finansowy wymiar prowadzenia studiów o profilu praktycznym

Zmiany w organizacji kształcenia zmierzające do upraktycznienia studiów w oczywisty sposób prowadzą do wzrostu kosztów realizacji procesu dydaktycznego. Jedną z przyczyn tego wzrostu jest zwiększenie w planach studiów udziału zajęć praktycznych, które są realizowane w mniejszych grupach studenckich. W tej części niniejszego opracowania zasygnalizowane zostały finansowe szanse i zagrożenia związane z prowadzeniem studiów o profilu praktycznym, a w szczególności zaproponowana została racjonalna, w opinii autora, procedura konstruowania minimum kadrowego na nowo uruchamianych kierunkach studiów.

Specyfika działalności prowadzonej przez szkoły wyższe, polegająca przede wszystkim na świadczeniu usług edukacyjnych, powoduje, że podstawowym czynnikiem produkcji, w sensie mikroekonomicznym, jest praca lub, inaczej mówiąc, zasoby ludzkie. Nie powinno zatem dziwić, że z reguły największą część kosztów ponoszonych przez uczelnie stanowią koszty osobowe (nierzadko przekraczają one 80% ogółu kosztów). Prowadzenie studiów o profilu praktycznym z całą pewnością nie pozostaje bez znaczenia dla ich wysokości. Oprócz generującego wzrost kosztów osobowych zwiększenia udziału zajęć praktycznych realizowanych w mniejszych grupach, o czym była mowa wyżej, dochodzi szereg innych czynników, które potencjalnie mogą powodować wzrost tego typu kosztów. Najważniejsze z nich to angażowanie w proces kształcenia osób posiadających bogate doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią oraz realizowanie niektórych zajęć w warunkach właściwych dla danego zakresu działalności zawodowej. Zarówno jedna, jak i druga sytuacja oznacza konieczność ponoszenia istotnych kosztów – opłacenia kadry „praktyków”, których oczekiwania finansowe nierzadko są wyższe od oczekiwań kadry akademickiej oraz zorganizowania zajęć warsztatowych i terenowych realizowanych w bardzo małych grupach, pod okiem doświadczonego pracownika odpowiedniej firmy lub instytucji, będącego poniekąd mentorem dla studentów.

Prowadzenie studiów o profilu praktycznym to jednak nie tylko zagrożenia wynikające ze wzrostu kosztów kształcenia, w tym kosztów osobowych. To również pewne ułatwienia i szanse dla uczelni prowadzących tego typu studia, których źródłem są obowiązujące przepisy prawne. Po pierwsze, w świetle rozporządzenia ministra nauki i szkolnictwa wyższego z 20 lutego 2013 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie sposobu podziału dotacji z budżetu państwa dla uczelni publicznych i niepublicznych¹², przy obliczaniu tzw. składnika studencko-doktoranckiego dotacji dla uczelni ustalono, że przelicznik dla studentów studiujących w publicznych uczelniach zawodowych na kierunkach o profilu praktycznym wynosi 1,2 (dla pozostałych studentów przelicznik jest równy 1,0). Po drugie, zgodnie z przepisami ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym możliwe jest, mówiąc wprost, zastąpienie

¹² Dz.U. z 2013 r., poz. 273.

w minimum kadrowym profesora lub doktora habilitowanego dwoma doktorami, natomiast doktora – dwoma magistrami. Rozwiązanie to jednak tylko na pozór wydaje się korzystne. W wymiarze finansowym jest mało racjonalne, gdyż pełnoetatowe zatrudnienie (a tylko takie jest możliwe, aby zaliczyć daną osobę do minimum kadrowego) dwóch nauczycieli akademickich ze stopniem naukowym doktora oznacza wyższe koszty niż pełnoetatowe zatrudnienie jednego pracownika samodzielnego. Taka sama sytuacja występuje w przypadku zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy dwóch magistrów zamiast jednego pełnoetatowego doktora. Wykorzystanie wyżej wymienionej możliwości, którą dopuszcza ustawa, będzie uzasadnione, z finansowego punktu widzenia, dopiero po wejściu w życie jej nowelizacji. Zaliczenie do minimum kadrowego na studiach o profilu praktycznym nauczycieli posiadających doświadczenie zawodowe zdobyte poza uczelnią będzie bowiem możliwe w przypadku ich zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy, tj. co najmniej ¼ etatu.

W kontekście dotychczasowych rozważań powstaje pytanie o to, w jaki sposób należałoby konstruować minimum kadrowe na nowo uruchamianych kierunkach studiów pierwszego stopnia o profilu praktycznym, aby z jednej strony postępować racjonalnie, zarówno w sensie finansowym, jak i pozafinansowym, natomiast z drugiej strony stworzyć docelowo pełne minimum kadrowe, które pozwoli prowadzić kierunek studiów w warunkach dużej niepewności i ryzyka, a więc nawet dla stosunkowo niewielkiej liczby studentów. Otóż po wejściu w życie nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, która umożliwi zaliczenie do minimum kadrowego osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy, racjonalne i zarazem prawnie dopuszczalne wydaje się włączenie do minimum dwóch profesorów lub doktorów habilitowanych (pełen etat), pięciu doktorów, w tym trzech bez doświadczenia praktycznego (pełen etat) oraz dwóch z doświadczeniem praktycznym (1/2 etatu), a także sześciu magistrów z doświadczeniem praktycznym (1/4 etatu). Zważywszy, że w przypadku rozpoczęcia kształcenia na nowym kierunku studiów należy *zatrudniać nauczycieli akademickich zaliczanych do minimum kadrowego, nie później niż od początku semestru studiów, w którym zgodnie z planem studiów przewidziano dla nich zajęcia, z tym że wymagania dotyczące minimum kadrowego dla tego kierunku studiów muszą zostać spełnione z początkiem ostatniego roku studiów pierwszego cyklu kształcenia*¹³ uzasadnione byłoby, zdaniem autora, przyjęcie następującej kolejności zatrudniania osób, które docelowo stworzą pełne minimum kadrowe dla kierunku studiów pierwszego stopnia o profilu praktycznym: w pierwszym roku – jednego profesora lub doktora habilitowanego i dwóch doktorów; w drugim roku – jednego profesora lub doktora habilitowanego i dwóch doktorów; w trzecim roku – pozostałe osoby, tj. jednego doktora i sześciu magistrów. W zapisie matematycznym minimum kadrowe przedstawiałoby się zatem następująco:

$$MINKAD = 2PROF. \text{ lub } DRHAB.(etat) + 3DR(etat) + 2DR(0,5etatu) + 6MGR(0,25etatu)$$

¹³ Rozporządzenie ministra nauki i szkolnictwa wyższego z 23 sierpnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia, Dz.U. z 2012 r., poz. 983.

Zaangażowanie do minimum kadrowego nauczycieli akademickich w takiej, a nie innej liczbie oraz na takich, a nie innych stanowiskach oznaczałoby tym samym konieczność zapewnienia prawdopodobnie nie więcej niż 2500 godzin dydaktycznych w ciągu roku akademickiego (w zależności od wysokości pensum dla nauczycieli, które jest zróżnicowane w poszczególnych uczelniach) w celu tzw. dopensowania osób wchodzących w skład minimum kadrowego¹⁴. Liczbę tę można jeszcze nieznacznie obniżyć, angażując do minimum kadrowego doktora, który jednocześnie wchodziłby w skład minimum innego, choć pokrewnego kierunku studiów prowadzonego w tej samej uczelni. W świetle obowiązujących przepisów można bowiem zaliczyć do minimum nauczyciela akademickiego ze stopniem naukowym doktora pod warunkiem, że będzie prowadził na danym kierunku studiów zajęcia dydaktyczne w wymiarze co najmniej 60 godzin. Uwzględniając przeciętną liczbę godzin kontaktowych ujętych w planach sześciosemystralnych studiów pierwszego stopnia na różnych kierunkach, można stwierdzić, że przedstawiona wyżej liczba 2500 godzin byłaby możliwa do zrealizowania nawet w przypadku prowadzenia kierunku o niewielkiej liczbie studentów (około 40–50 studentów na roku, a tym samym 120–150 studentów w pełnym cyklu kształcenia).

Należy jednoznacznie podkreślić, że zaproponowany wyżej model minimum kadrowego na studiach pierwszego stopnia o profilu praktycznym z pewnością nie jest rozwiązaniem doskonałym, a ponadto nie jest łatwy do wdrożenia. W rzeczywistości bowiem proces kształcenia jest uwarunkowany szeregiem czynników, które w zróżnicowanym stopniu wpływają na dobór minimum kadrowego. Niemniej jednak model ten stanowi swego rodzaju próbę zaprezentowania optymalnego sposobu reagowania na wyzwania demograficzne, a w konsekwencji na możliwe problemy finansowe uczelni zawodowych w obliczu zmniejszającej się liczby studentów.

Zakończenie

Sektor szkolnictwa wyższego ewoluje w kierunku coraz bardziej złożonego systemu powiązań i zachowań jego uczestników, podlegając jednocześnie wpływowi różnorodnych uwarunkowań w skali mikro (uczelnia i jej zasoby, strategie działań), w skali mezo (uwarunkowania środowiska lokalnego i regionalnego), w skali makro (państwo i jego instytucje) oraz w skali międzynarodowej (europejski obszar szkolnictwa wyższego i jego instytucje)¹⁵. Można wręcz powiedzieć, że obecnie jesteśmy świadkami niemalże rewolucji w szkolnictwie wyższym, która niestety przebiega w warunkach zaostrej konkurencji o klientów spowodowanej niżem demograficznym¹⁶. Jest wielce prawdopodobne, że rewolucję tę przetrwają, tak jak ma to miejsce od setek lat w wielu aspektach życia społeczno-gospodarczego, nie uczelnie

¹⁴ W przypadku PWSZ w Koninie byłoby to, przy aktualnie obowiązujących wytycznych dotyczących wysokości pensum nauczycieli zatrudnionych na poszczególnych stanowiskach, dokładnie 2340 godzin.

¹⁵ Zob. *Przedsiębiorcza uczelnia i jej relacje z otoczeniem*, red. M. Pluta-Olechnik, Difin, Warszawa 2009, s. 8.

¹⁶ Zob. szerzej: *Demograficzne Tsunami. Raport Instytutu Sokratesa na temat wpływu zmian demograficznych na szkolnictwo wyższe do 2020 roku*, Instytut Sokratesa, Warszawa 2011.

największe i najsilniejsze, ale te, które w dość krótkim czasie będą w stanie dostosować się do zachodzących zmian¹⁷. Za dostosowanie to można niewątpliwie uznać prowadzenie studiów o profilu praktycznym. Abstrahując w tym miejscu od różnych uwarunkowań ich prowadzenia oraz związanych z tym korzyści i kosztów, należy z pełnym przekonaniem powiedzieć, że nadrzędną korzyścią powinna być zdecydowana poprawa jakości kształcenia, a w konsekwencji lepsze przygotowanie absolwentów do zaistnienia na rynku pracy. Z uwagi jednak na to, że studia o profilu praktycznym są dopiero w początkowej fazie ich prowadzenia, trudno w tej chwili oceniać, w jakim stopniu nowa formuła kształcenia przyczyni się do poprawy jakości. Na rezultaty pełnej ewaluacji w tym zakresie trzeba jeszcze poczekać przynajmniej dwa lub trzy lata, a więc do momentu, gdy pierwsi absolwenci ukończą studia o profilu praktycznym. Jeśli będzie ku temu sposobność, autor podejmie próbę zaprezentowania owych rezultatów w kolejnych publikacjach z cyklu „Ewaluacja i innowacje w edukacji” pod redakcją prof. Jana Grzesiaka.

Słowa kluczowe: szkolnictwo wyższe, uczelnie zawodowe, studia pierwszego stopnia, profil praktyczny

Streszczenie

W pierwszej części omówiono kwestie prawne, dokonując przy tym krytycznej analizy zarówno przepisów aktualnie obowiązujących, jak i przepisów proponowanych w nowelizacji ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Druga część opracowania została poświęcona kwestiom organizacyjnym związanym z prowadzeniem studiów o profilu praktycznym. Z kolei w trzeciej części artykułu zasygnalizowane zostały finansowe szanse i zagrożenia związane z prowadzeniem tego typu studiów, a w szczególności zaproponowany został model minimum kadrowego na studiach pierwszego stopnia o profilu praktycznym. Omówione aspekty skłoniły autora do stwierdzenia, iż nadrzędną korzyścią prowadzenia studiów o profilu praktycznym, pomimo wielu problemów i kosztów, powinna być zdecydowana poprawa jakości kształcenia, a w konsekwencji lepsze przygotowanie absolwentów do zaistnienia na rynku pracy.

Keywords: higher education, vocational schools, first-cycle studies, practical profile

Summary

The considerations of this article were divided into three parts concerning three different aspects of running studies with a practical profile by vocational schools i.e. legal, organizational and financial aspects. The legal issues were discussed in the first part of the article. In this place critically analyzed of existing law and the rules proposed in the amendment to the Law on Higher Education. The second part of the article was dedicated to organizational issues associated with running studies with a practical profile. In turn, in the third part of the article financial opportunities and risks associated with running this type of studies were indicated. In particular the author proposed a model of the minimum staff of first-cycle studies with a practical profile. Discussed aspects led the author to conclude that despite the many problems and costs the overriding benefit of running studies with a practical profile should be a significant improvement in the quality of education and better preparation of graduates to enter the labour market.

¹⁷ J. Jasiński, A. Zimny, *Zarządzanie jakością kształcenia w szkole wyższej – koncepcja wdrożenia i doskonalenia systemu*, w: *Ewaluacja i innowacje w edukacji. Poprawa jakości kształcenia i jej uwarunkowania*, J. Grzesiak (red.), Wydawnictwo UAM w Poznaniu i PWSZ w Koninie, Kalisz – Konin 2012, s. 79.

